

ZBIÓR ZADAŃ PROBLEMOWYCH

ENERGETYKA TRANSPORTU ZELEKTRYFIKOWANEGO

---

pod redakcją **Krzysztofa Karwowskiego**

Mikołaj Bartłomiejczyk
Aleksander Jakubowski
Leszek Jarzębowicz
Sławomir Judek
Krzysztof Karwowski
Mirośław Mizan
Jacek Skibicki
Andrzej Wilk

Gdańsk 2023

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU REDAKCYJNEGO
WYDAWNICTWA POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Dariusz Mikielewicz

RECENZENT

Włodzimierz Przyborowski

REDAKCJA JĘZYKOWA

Agnieszka Frankiewicz

PROJEKT OKŁADKI

Wioleta Lipska-Kamińska

Wydano za zgodą
Rektora Politechniki Gdańskiej

Oferta wydawnicza Politechniki Gdańskiej jest dostępna pod adresem
<https://www.sklep.pg.edu.pl>

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany, w jakiegokolwiek formie
i w jakiegokolwiek sposób, bez pisemnej zgody wydawcy.

© Copyright by Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej
Gdańsk 2023

ISBN 978-83-7348-884-7

Spis treści

Przedmowa	5
Wykaz ważniejszych oznaczeń i skrótów	7
1. Podstawowe zależności i jednostki fizyczne	13
1.1. Przekształcanie jednostek fizycznych	13
1.2. Przykłady wraz z rozwiązaniami	16
1.3. Literatura	19
2. Ruch pojazdu elektrycznego	20
2.1. Charakterystyka trakcyjna i opory ruchu pojazdu	20
2.2. Podstawowe równanie ruchu	31
2.3. Profile prędkości	36
2.4. Przykłady wraz z rozwiązaniami	41
2.5. Literatura	50
3. Elektryczne napędy trakcyjne	51
3.1. Zagadnienia ogólne	51
3.2. Elektryczne maszyny trakcyjne	54
3.3. Przekształtniki energoelektroniczne	62
3.4. Trakcyjne układy napędowe	70
3.5. Przykłady wraz z rozwiązaniami	78
3.6. Literatura	93
4. Zasilanie sieciowe pojazdów elektrycznych	94
4.1. Podstacje trakcyjne	94
4.2. Sieci trakcyjne	98
4.3. Trakcja elektryczna	102
4.4. Przykłady wraz z rozwiązaniami	111
4.5. Literatura	117
Leksykon wybranych terminów	119

PRZEDMOWA

Przekazujemy do rąk Czytelników zbiór zadań problemowych, będący dopełnieniem i rozszerzeniem podręcznika *Energetyka transportu zelektryfikowanego*¹ o liczne przykłady praktycznych obliczeń inżynierskich. Treść została podzielona na cztery rozdziały, które obejmują następujące grupy zagadnień: podstawowe zależności fizyczne dotyczące pojazdów elektrycznych i stosowane jednostki fizyczne, kinematyka i dynamika ruchu pojazdów elektrycznych, elektryczne napędy trakcyjne, zasilanie sieciowe pojazdów elektrycznych. Tematyka zadań została dobrana tak, aby ukierunkować Czytelnika na najbardziej istotne i najczęściej występujące w praktyce zagadnienia obliczeniowe w dziedzinie transportu zelektryfikowanego i elektromobilności. Dzięki temu odbiorcami książki – poza studentami kierunków obejmujących swoim zakresem tę tematykę – mogą być również inżynierowie zajmujący się nią zawodowo, a także osoby interesujące się pojazdami elektrycznymi hobbystycznie.

W każdym rozdziale znajdują się przykłady dość prostych zadań, które można rozwiązać, opierając się na podstawowej wiedzy na poziomie akademickim z zakresu elektrotechniki, mechaniki i przedmiotów kierunkowych, takich jak: *maszyny elektryczne, napęd elektryczny, energoelektronika, inżynieria elektryczna w transporcie* lub pokrewne, ale występują też zadania, które zawierają w swojej treści dużą dawkę uzupełniającej wiedzy teoretycznej, w niektórych przypadkach zaś mogą wymagać od Czytelnika wyszukania informacji w odpowiednich źródłach – wykaz literatury zamieszczono na końcu każdego rozdziału. Dodatkowym źródłem wiedzy przydatnej do zrozumienia i właściwej interpretacji treści zadań może być wykaz pojęć i definicji zamieszczony w końcowej części książki.

Książka zawiera zadania dotyczące bardzo szerokiego spektrum pojazdów elektrycznych – począwszy od hulajnóg, poprzez skutery i samochody, trolejbusy, tramwaje, pociągi metra, aż po lokomotywy i pociągi dużych prędkości; ta różnorodność charakteryzuje także obliczenia sieciowe odnoszące się do sieci trolejbusowych, tramwajowych, linii metra i kolejowych, w tym także w systemach zasilania stosowanych w innych krajach. Podane w zadaniach wartości liczbowe parametrów fizycznych różnych pojazdów i ich podzespołów oraz elementów infrastruktury sieciowej są zgodne z wartościami rzeczywistymi – pozwoli to Czytelnikowi przyswoić sobie wiedzę i zdobyć pewną „intuicję inżynierską” odnośnie do spodziewanego zakresu wartości kluczowych parametrów technicznych w różnych sytu-

---

¹ Karwowski K. (red.). *Energetyka transportu zelektryfikowanego. Poradnik inżyniera*. Wyd. 3. Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk 2020. ISBN 978-83-7348-800-7.

acjach ruchowych, jak np. zmiany napięcia i zakresy prądu w sieci trakcyjnej, maksymalne przyspieszenia pojazdów różnego typu w zależności od przyczepności drogi/toru, zasięg pojazdu zasilanego z autonomicznych źródeł w zależności od obciążenia itp.

Do wszystkich zadań załączono odpowiedzi. W wybranych zadaniach wskazano możliwość wykorzystania do obliczeń powszechnie dostępnych, popularnych narzędzi informatycznych, jak pakiet oprogramowania Matlab/Simulink czy arkusz kalkulacyjny. Przykładowe, z reguły bardziej złożone, zadania zamieszczono wraz z pełnym rozwiązaniem w końcowej części każdego rozdziału. Stanowią one formę wskazówek dla Czytelnika przy samodzielnym rozwiązywaniu zadań o zbliżonej treści.

* * *

Niniejszy zbiór zadań przeznaczony został w szczególności jako literatura uzupełniająca dla przedmiotów akademickich: *inżynieria elektryczna w transporcie, energetyka transportu, elektromobilność, trakcja elektryczna i urządzenia trakcyjne, energetyka i telematyka transportu*, realizowanych na Wydziale Elektrotechniki i Automatyki Politechniki Gdańskiej. Może także służyć studentom kierunku *transport* na Wydziale Inżynierii Lądowej i Środowiska w zakresie przedmiotu *energetyka transportu*. Zbiór zadań problemowych może stanowić materiał pomocniczy również dla innych kierunków studiów w zakresie transportu zelektryfikowanego – w tym w realizacji projektów inżynierskich i prac dyplomowych.

Autorzy

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH OZNACZEŃ I SKRÓTÓW

Wykaz ważniejszych oznaczeń

a	– przyspieszenie
a_h	– opóźnienie hamowania pojazdu
a_r	– przyspieszenie podczas rozruchu pojazdu
a_w	– opóźnienie/przyspieszenie w trakcie wybiegu pojazdu
A, B, C	– współczynniki związane z oporami ruchu pojazdu
c_x	– współczynnik oporu aerodynamicznego pojazdu
C	– pojemność, pojemność akumulatora, współczynnik oporu ruchu, zdolność przepustowa drogi
d	– gęstość ruchu
e	– elastyczność sieci jezdnej
e_m	– gęstość energii w jednostce masy
e_v	– gęstość energii w jednostce objętości
E	– energia
E_k	– energia kinetyczna
E_{pt}	– zastępcza siła elektromotoryczna podstacji trakcyjnej
E_t	– energia zużyta na cele trakcyjne
f	– częstotliwość, częstotliwość drgań swobodnych sieci trakcyjnej
f_t	– współczynnik oporu toczenia
F	– siła, siła pociągowa, siła naciągu liny lub przewodu jezdnego
F_p	– siła naciągu przewodu jezdnego (przewodów jezdnych), sumaryczna siła naciągu sieci jezdnej
F_r	– siła pociągowa podczas rozruchu
F_u	– siła pociągowa podczas jazdy ze stałą prędkością
g	– przyspieszenie ziemskie
G	– siła ciężkości
i	– prąd elektryczny, pochylenie wzdłużne drogi/toru
i_R	– pochylenie równoważne, ekwiwalentne pochylenie toru od łuków kołowych i krzywych przejściowych

i_w	– wypadkowe pochylenie toru od pochylenia wzdłużnego i ekwiwalentnego od krzywych przejściowych i łuków kołowych
I	– prąd elektryczny
I_n	– prąd znamionowy silnika lub podstacji trakcyjnej
j	– zmiana przyspieszenia w czasie (zryw, szarpnięcie)
j_{ze}	– jednostkowe zużycie energii na cele trakcyjne i nietrakcyjne
k	– współczynnik mas wirujących
k_T	– współczynnik oddawania ciepła
l	– długość, odległość, liczba, rozpiętość przęsła podwieszenia
l_{st}	– jednostkowa indukcyjność sieci trakcyjnej
L	– indukcyjność
L_{pt}	– indukcyjność zastępcza podstacji trakcyjnej
m	– masa
m_j	– masa jednostkowa sieci jezdnej
m_{js}	– masa jednostkowa szyny
m_l	– masa lokomotywy
m_{in}	– masa jednostkowa liny nośnej
m_{pj}	– masa jednostkowa przewodu jezdneho
m_z	– masa zastępcza pojazdu
n	– liczba, prędkość obrotowa
p	– moc chwilowa, liczba par biegunów silnika
P	– moc
P_a	– moc wymagana do pokonania oporu aerodynamicznego
P_n	– moc znamionowa
P_{nt}	– moc na potrzeby nietrakcyjne pojazdu
P_t	– moc na pokonanie oporów toczenia
P_z	– moc na pokonanie oporów zasadniczych
q	– liczba pulsów prostownika
Q	– nacisk pojazdu na tor/drogę, ilość ciepła
r	– rezystancja jednostkowa, współczynnik odbicia fali zakłóceń w sieci trakcyjnej
r_k	– promień koła
R	– rezystancja, promień łuku kołowego linii kolejowej
R_{pt}	– rezystancja podstacji trakcyjnej
R_{sj}	– rezystancja sieci jezdnej
R_{sp}	– rezystancja sieci powrotnej
s	– droga, dystans, odległość, zasięg
s_h	– droga hamowania
s_r	– droga przebyta podczas rozruchu, droga przebyta w czasie reakcji kierowcy
S	– pole powierzchni czołowej pojazdu, pole przekroju poprzecznego
t	– czas
t_b	– czas osiągnięcia prędkości bazowej
t_h	– czas hamowania

t_j	– czas jazdy
t_p	– czas postoju na stacji/przystanku
t_r	– czas rozruchu, czas reakcji kierowcy
t_u	– czas jazdy ze stałą prędkością
t_w	– czas jazdy z wybiegiem
T	– moment
T_j	– moment oporowy silnika w stanie biegu jałowego (bez obciążenia)
U, u	– napięcie
U_b	– napięcie baterii akumulatorów
U_d	– średnia wartość napięcia podstacji trakcyjnej w stanie jałowym bez uwzględnienia wpływu filtra wyjściowego
U_n	– napięcie znamionowe
U_p	– napięcie zasilające pojazd trakcyjny (na odbieraku pojazdu)
U_{pt}	– napięcie podstacji trakcyjnej
U_{ptn}	– napięcie znamionowe podstacji trakcyjnej (przy obciążeniu prądem nominalnym)
$U_{sr\ uz}$	– średnie napięcie użyteczne
v	– prędkość
v_b	– prędkość bazowa silnika lub charakterystyki trakcyjnej
v_e	– prędkość eksploatacyjna pociągu
v_i	– prędkość rozchodzenia się drgań mechanicznych sieci trakcyjnej
v_k	– prędkość komunikacyjna, prędkość końcowa
v_{kr}	– prędkość krytyczna dla sieci trakcyjnej
v_p	– prędkość przejścia na charakterystyce trakcyjnej, prędkość początkowa
v_t	– prędkość techniczna
v_u	– prędkość ustalona ruchu pojazdu
v_w	– prędkość wiatru, prędkość pojazdu podczas wybiegu
W	– opory ruchu
W_a	– opór aerodynamiczny
W_b	– siła bezwładności, opór bezwładności
W_i	– opór od wzniesienia
W_d	– opór drogi
W_t	– opór toczenia
W_z	– zasadnicze opory ruchu
z	– przełożenie przekładni, liczba zwojów
α	– kąt nachylenia wzdłużnego drogi, współczynnik Dopplera, współczynnik proporcjonalności
ΔE	– zmiana energii, energia strat
Δh	– uniesienie przewodu jezdnego na skutek oddziaływania odbieraka prądu
ΔP	– zmiana mocy czynnej, strata mocy czynnej
ΔP_{pt}	– moc strat w podstacji trakcyjnej
ΔP_{sj}	– moc strat w sieci jezdnej
Δs	– zmiana zasięgu/drogi pojazdu

Δt	– zmiana, przyrost czasu
ΔU	– zmiana wartości napięcia, spadek napięcia
$\Delta \vartheta$	– przyrost temperatury
γ	– współczynnik wzmocnienia mechanicznej fali zakłóceniowej w sieci jezdnej
ρ	– gęstość (masa właściwa), rezystywność
σ	– przewodność elektryczna właściwa (konduktywność)
η	– sprawność, sprawność układu przenoszenia napędu
η_h	– sprawność hamowania pojazdu
η_p	– sprawność przekładni
η_s	– sprawność silnika trakcyjnego
μ_p	– współczynnik przyczepności przylgowej
ω	– prędkość kątowna, pulsacja wielkości sinusoidalnej
ω_b	– bazowa prędkość kątowna
φ	– kąt przesunięcia fazowego między prądem i napięciem
ϑ	– przekładnia napięciowa transformatora, temperatura

Wykaz skrótów

AC	– prąd przemienny (ang. <i>alternating current</i>), typ silnika z magnesami trwałymi (ang. <i>surface-permanent-magnet motors</i>)
AC/DC	– przekształtnik energii prądu przemiennego na energię prądu stałego
Bo	– oznacza dwie osie napędzane indywidualnie w tym samym wózku pojazdu szynowego, np. lokomotywy
Co	– oznacza trzy osie napędzane indywidualnie w tym samym wózku pojazdu szynowego, np. lokomotywy
DC	– prąd stały (ang. <i>direct current</i>)
DC/AC	– przekształtnik energii prądu stałego na energię prądu przemiennego
DC/DC	– przekształtnik energii prądu stałego na energię prądu stałego
Djp	– drut jezdny profilowany
DOD	– głębokość rozładowania zasobnika energii (ang. <i>depth of discharge</i>)
ETCS	– Europejski System Sterowania Pociągiem (ang. <i>European Train Control System</i>)
EZT	– elektryczny zespół trakcyjny (ang. <i>electric multiple unit</i>)
IGBT	– tranzystor bipolarny z izolowaną bramką (ang. <i>insulated gate bipolar transistor</i>)
INM, NM	– mila morska (ang. <i>international nautical mile</i>)
IPM	– silnik elektryczny z magnesami zagłębionymi w wirniku (ang. <i>interior permanent magnet</i>)
kgf, kG, kp	– kilogram-siła
KDP	– kolej dużej prędkości (ang. <i>high speed rail</i> , HSR)
Li-Ion	– bateria litowo-jonowa
Maglev	– szybki pociąg lewitujący magnetycznie (ang. <i>magnetic levitation</i>)
MKS	– układ jednostek miar, obecnie zastąpiony przez układ SI
PI	– regulator proporcjonalno-całkujący (ang. <i>proportional-integral controller</i>)

PKM	– Pomorska Kolej Metropolitalna
PM DC	– silnik elektryczny prądu stałego ze wzbudzeniem od magnesów trwałych (ang. <i>permanent magnet direct current</i>)
PMSM	– silnik elektryczny z magnesami zamontowanymi na wirniku (ang. <i>permanent magnet synchronous motor</i>)
PWM	– metoda modulacji szerokości impulsów (ang. <i>pulse width modulation</i>)
SI	– znormalizowany układ jednostek miar
SKM	– Szybka Kolej Miejska
SOC	– współczynnik stanu naładowania zasobnika (ang. <i>state of charge</i>)
SPWM	– typ modulacji napięcia (ang. <i>sinusoidal pulse with modulation</i>)
SVM	– typ modulacji napięcia (ang. <i>space vector modulation</i>)